

Sovražnik ne more ustaviti zaveznikov.

V MUNICIJSKIH TOVARNAH PRIMANJKUJEJO DELAVCI.

ODVZELI JIH BODO NEVAŽNIM INDUSTRIJAM.

Dotok granat in šrapnelov v Francijo ne sme prenehati.

Washington, D. C. — V tovarnah, v katerih nabijajo granate in šrapnele, primanjkuje neizkušenih delavcev.

Nathan A. Smith, podravatelj zveznega biroja za posredovanje dela, je brzojavno obvestil vse ravnatelje, da je treba odvzeti nevažnim industrijam delavce, da dobe zadostno število delavcev v municijskih tovarnah.

Vnajvečji ameriški municijski tovarni se je dogodilo nezgoda. Seveda obratuje še dosti drugih municijskih tovarn, zopet druge pa grade.

PREDSEDNIKOV APEL.

Washington, D. C. — Predsednik Wilson je izdal apel na ameriško ljudstvo, da v večji meri podpisuje posojilo svobode, ki se glasi:

Bela hiša, Washington, dne 10. oktobra. — Novi dogodki so povečali, ne znižali, važnost tega posojila, in jaz upam, da mi moji tovariši-rojaki dovolijo, da jim to povem odprto. Najboljša stvar, ki se more zgoditi je ta, da ne bo posojilo le podpisano, ampak da ga bo mnogo več podpisano.

NOV MLIN ZA ALFALFO POGOREL.

Littleton, Colo. — Mlin National Alfalfa Products kompanije je pogorel. Rešili so le skladišče za produkte iz alfalfe.

Mlin je bil ravno dokončan, stroji so bili postavljeni in v pondeljek bi pričeli s delom. Čuvaja ni bilo v mlinu, toda čuvaj pri gradnji nove ceeste je opazil, da se nekaj svetilka v oknih. Petnajst minut kasneje je udaril plamen iz mlina, ki se je razširil takoj v velik požar.

GLASUJTE PROTI CESTNOŽELEZNIŠKI ODREDBI.

ODREDBA NI IZDELANA V LJUDSKEM INTERESU.

Proti nji govori mnogo važnih razlogov.

Chicago, Ill. — Volilci! Dne 5. novembra glasujte proti cestnoželezniški odredbi. Ne dajte se ujeti z lepimi besedami, ampak ko en mož glasujte "ne."

Vsak volilec, ki je podučen o tem vprašanju, naj razloži drugim volilec, da bo glasoval v interesu ljudstva v Chicagu, če glasuje proti cestnoželezniški odredbi.

Meščani, ki poznajo cestnoželezniško odredbo in njeno škodljivost za ljudstvo, navajajo važne vzroke, da ljudstvo dne 5. novembra glasuje proti odredbi.

Vzrokov je več. Odredba določa, da se troški za gradnjo podulčne železnice ali podaljšanje teh železnic krijejo s posebnim davkom, mesto da jih nosijo zemljišni posestniki.

Zemljišni posestniki mogoče zgube pravico, da protestirajo proti podaljšanju podulčnih železnic.

Odbor zaupnikov ima pravico razsojati o vseh spornih vprašanjih in gospodarstvih \$275,000,000. Program za gradnjo in podaljšanje nadulčnih in uličnih železnic jemlje ljudstvu pravico do odločevanja.

Mesto (to je ljudstvo) nima v odboru zaupnikov pravice do zastopa do leta 1929. Če v tem času postanejo ulične in nadulčne žel. splošna občinska last, mora ljudstvo zanje plačati \$220,000,000, poleg pa še \$275,000,000, ki jih šele potrošijo.

Odbor zaupnikov ima oblast, da povzraha vozino od 5 na 6, 7, 8 ali 10 centov. Lahko tudi razumi 2 centa za vsak prestopni listek (transfer), da krije deficit v rezervnem skladu.

Občinski sklad za ulične železnice, v katerem je \$25,000,000, bo odpravljen. Denar pojde v sklad za zgradbo podulčnih železnic in ostane pod kontrolo odbora zaupnikov.

Odbor zaupnikov ima oblast, da nastavi eksekutivno, odbor za nadzorovanje, advokate in agente, kolikor jih hoče.

Okoli 20 odstotkov volilcev je sedaj v armadi in mornarici in so pripravljani žrtvovati svoje življenje za obrambo demokracije. Ti volilci ne bodo mogli glasovati, ker niso doma. Že v interesu teh volilcev je treba, da vsak volilec dne 5. novembra glasuje proti cestnoželezniški odredbi.

Tukaj naštetih vzroki so tako tehtni, da mora vsak volilec, ki misli s svojimi možgani glasovati proti cestnoželezniški odredbi. Menda ni noben volilec tako numen, da bo glasoval za povziranje voznine od 5 na 7 ali celo 10 centov.

MOGOČE BO ODPRAVLJENA PREPOVED ZA VOZARENJE Z AVTOMOBILI OB NEDELJAH.

Washington, D. C. — Kurivni upravitelj Garfield je naznanil, da bo mogoče odpravljena po 13. oktobra prepoved za vozarjenje z avtomobili ob nedeljah.

Dr. Garfield pravi, da je prepoved odvisna, kako velike so zaloge gazolina.

Najnovejša statistika pokazuje, da so s prepovedjo prihranili od 650,000 do 700,000 sodov gazolina, ker se je ljudstvo ravnalo po prepovedi.

TRGOVSKI PARNIKI POTPLJENI NA VISOKEM MORJU.

VEČ STO OSEB JE IZGUBILO ŽIVLJENJE.

Gospode v Berlinu še šepa po ženaki in otroški krvi.

Washington, D. C. — Nemški oficijelni krogi so dokazali, da jih še žepa po krvi nedolžnih ljudi—žen in otrok, čeprav so poslali mirovno noto. Zadnji čini, ki so se na povelje mogotev v Berlinu odigrali na visokem morju, dokazuje, koliko jim je verjeti, če prosjačijo za mir. Dokler bo gospoda v Berlinu imela kolikšak mož, bo širila strah in grozo, ne bo prizanašala ženam in otrokom.

Na visokem morju sta bila potopljena trgovska parnika: japonski parnik "Hirano Maru" in ameriški trgovski parnik "Ticonderoga". Na obeh ladjah je mrtvih do 521 oseb.

Potapljače so krožile okoli svojih žrtve in pustile žene in otroke, da so se pogrezli v valovih. Zgodilo se je to, kar je bilo v navadi do sedaj pri vseh potapljačah, kadar so napadle trgovske parnike.

Japonski parnik "Hirano Maru" je bil na potu proti Japonski Torpediran je bil v petek zjutraj 300 milj proč od irske obali in se je pogreznil v sedmih minutah. Pasažirji in mornarji so poskakali v morje in se borili tam za življenje, dokler ni priplul na pomoč ameriški razruševalec "Starret", na katerem so slišali pok eksplozije.

Potapljača je ostala v bližini skrita in ni pomagala rešiti žen in otrok, ampak je izstrelila dva torpeda na razruševalca, ki je prihitel na pomoč. Na srečo sta torpeda zgrešila svoj cilj, kajti če bi zadela, bi bilo število žrtve še večje, najbrž bi utonili vsi. Ameriški razruševalec je rešil samo devet in dvajset oseb, na parniku je pa bilo do 320 oseb. Med žrtvami sta dve bolniški strežnici, tri Japonke in sedem otrok.

Parnik "Ticonderoga", na potu proti Franciji, je bil pogrezen 1,700 milj od atlantskega obrežja. V mornariških krogih svidijo, da je 230 oseb izgubilo življenje.

Britska luka. — Japonski parnik "Hirano Maru" je bil torpediran in potopljen. Parnik je odrlinil 7,935 ton vode. Nekaj oseb je rešil ameriški razruševalec "Starret." Torped je zadel parnik na srednjem prostoru za stroje. Ljudem na parniku, ženam in otrokom, ni preostalo drugega kot poskakati v morje. Mnogo ljudi je pa šlo dol s parnikom. Prizor je bil strašen! Vreme je bilo slabo in megleno. Klec potapljačojih oseb so segali do srca. Vsakdo je dobil rešilni pas in le anjkrepke, ki so lahko prenesli sunke valov.

Atlantska luka. — Ameriški parnik "Ticonderoga" je bil torpediran na potu proti Franciji. Parnik je nosil 5,130 ton. Britska ladja je sem pripeljala dvajset rešenih oseb, ki trpe valed ran ali prestanega trpljenja. Kakšnih 25 oseb s parnika je pa utonilo.

Parnik je bil napaden dne 2. oktobra, ko je ostal zadaj za svojim spremstvom, ker je imel sitnosti s strojem. Potapljače niso videli, dokler torped ni zadel parnika. Kapitan se ni podal, ampak je ukazal z vso močjo naprej in pomorščaki so pa nastopili pri topovih. Nekaj rešencev pripoveduje, da je bil top na srednjem koncu takoj uničen, top na zadnjem koncu

CLEMENCEAU POTOPLJEN NA VISOKEM MORJU.

ZAKLADNIŠKI TAJNIK JE IZDAL APEL.

Sovražnik se poslužuje nove zvišaje.

Washington, D. C. — Biro za publikacije o posojilu svobode je priobčil izjavo francoskega ministrskega predsednika. Clemenceau pravi v tej izjavi:

"Ljudstvo v združenih državah se pripravlja, da izvaja novo zmago.

"Pošiljam mu najprisrčnejše pozdrave Francije.

"Vi veste, kaj je treba izvršiti. Bojevanje samo ne prinese zmage. Zlato se potrebuje.

"Francija, invadirana in pohabljena, je storila svoje najboljšo. Francosko ljudstvo je v teku vojne iz svojih virov dalo do \$24,000,000,000.

"Podpisali ste nad \$10,000,000,000 posojil. Posodili ste zaveznikom okoli \$7,000,000,000. Davae prihaja na vas nov poziv. Prepričan sem, da se odzovete."

Da četrika je bilo naznanjeno zakladniškemu departamentu, da je podpisanega posojila \$2,024,037,050, ali okoli dveh tretjin od \$6,000,000,000. Položaj ni dober in po predsednikovem apelu je zakladniški tajnik izdal poseben poziv, v katerem pravi približno: "Brijantne zmage naših britskih, ameriških in francoskih čet večeraj bi morale spodbuditi vsake patriotičnega Američana, da takoj podvoji svoje podpisano posojilo. To je pot, po kateri se hitro doseže četrto posojilo svobode, in to je najboljša pot, za počenje bojne mibel teh vrlih mož, ki se gibljejo s tako neugnano hitrico in uspehom proti Hunom. Vsakdo naj še danes podvoji svoje podpisano posojilo, in vsakdo, ki še ni podpisal posojila; naj ga podpisane danes. Ne odlašajte. Obvestite naše fante in tovariše na bojišču, da se mi doma bojujemo z ravno takim navdušenjem in odločnostjo, kot ju najdemo okraj. Še več, da razumemo slavo in kaj doprinašajo s čini in ne z besedami."

Sovražnik se poslužuje vakovrstnih zvišaj, da onemogoči četrto posojilo svobode. V Washingtonu so došla poročila, da med Madžari kroži govornica, da bo vsakdo zaprt, ki kupi ali podpiše zadolžnice svobode. Seveda je taka govornica navadna sovražna zvišaja, ki ima namen zbežati ogrske podanike. Ko bo sedanja vojna končana, bo vrag vzal sedanjo avstrijsko in madžarsko vlado. Mogoče se to zgodi še pred koncem vojne, kajti avstrijska in madžarska vlada stoji pred brezdnom, v katerega se skotalita za nealjivo.

VREME.

Danes jasno, v temperaturi ne bo spremembe; južni vetrovi. Solnčni vzhod ob 6:38 a. m.; solnčni zahod ob 6:16 p. m.

Ladje je pa oddal pet do šest streljiv in moštvo je bilo zadeto od šrapnelov.

Angleški pristan. — Irski poštni parnik "Leinster" je bil torpediran na potu iz Dublina v Holyhead v kanalu Sv. Jurija. Na parniku je bilo 680 oseb in 400 oseb je najbrž utonilo. Parnik je bil zadet dvakrat. Po prvem torpedu je kapitan obrnil parnik; da doseže irsko obrežje, toda ladja je bila takoj zadeta v drugi. Parnik je nosil 2,646 ton.

NEMŠKI VLADARJI PRETRESAJO WILSONOVO NOTO.

NAPRAVILA JE RAZDOR MED KAJZERJEVO VLADO IN DRŽAVNIM ZBOROM.

Avstrija raspada v kose.

Amsterdam, 11. okt. — Iz Berlina poročajo, da je kajzer sklical vse vladarje nemških federalnih držav k zborovanju v soboto. Vladarji bodo razpravljali o odgovoru na Wilsonovo noto.

London, 11. okt. — Iz Kodanija javljajo, da so socialisti v nemškem državnem zboru odobrili Wilsonovo zahteva za izpraznitve Belgije in severne Francije kot pogoj za premirje, dočim kajzer, Hindenburg in Ludendorff nasprotujejo tej zahtevi. Druga depeša iz Amsterdam se glasi, da je po vesteh iz Berlina Nemčija pripravljena izprazniti Belgijo in Francijo le tedaj, ko bo mirovna konferenca že odprta v neutralni državi in pod pogojem, da ne bodo zavezniki zahtevali povrnitve Alzacije-Lorene in izpraznitve ruskih dežel. Dalje poročajo iz Berlina, da bosta Hindenburg in Ludendorff odstopila, če se državni zbor izreče za izpraznitev.

Druga vest iz Kodanija se glasi, da bodo zavezniki zahtevali abdikacije holenzolovske dinastije.

Nemški kancelar je pripravil odgovor na "Wilsonova tri vprašanja in jutri ga predloži državnemu zboru.

Nbrojne vesti tega tedna dokazujejo, da se nemška monarhija maže kakor barka na razburkanih valovih vsled notranje politične viharja, ki je izbruhnil radi ponudbe za premirje, in valed katastrofalnih porazov na bojišču. Mnoge depeše namigujejo, da bodo nemški liberalci in socialisti vrgli cesarsko dinastijo ob tla in proglasili republiko, če ne bo mir sklenjen v najkrajšem času. Značilno vprašanje v neutralnih državah, ki se ponavlja vsako uro, je: "Ali se kajzer odpove prestolu?" Toda abdikacija kajzerja samega še ne bo zadovoljila svetovne demokracije. Drugo vprašanje takoj je: "Kdo nasledil kajzerja?" Sprememba oseb na nemškem prestolu še ne pomeni nič; edino padec vseh nemških dinastij bi bila revolucionarna sprememba, ki bi temeljito pometla s starim režimom.

Vprašanje Turčije je momentalno še zmiraj v temi. Dunajski in budapeški listi tolmačijo zadnje ministarsko spremembo v Carigradu kot pripravo za kapitulacijo. Javljajo se, da hoče Turčija garantirati svojo dobro voljo za mir s tem, da odpre Dardanele.

Rim, 11. okt. — Iz Švice javljajo, da Nemčija nadaljuje z izpraznitvijo vasi in mest v Alzaciji. 40 vasi je že izpraznjenih.

AVSTRIJA RASPADA.

Amsterdam, 11. okt. — Iz Budapešte javljajo, da je izjavil gr. Appony, vodja opozicije v ogrskem državnem zboru: "Nismo mi tisti, ki prinašamo padec avstro-ogrskemu monarhiju. Dvojna monarhija je pričela razpadati samo od sebe."

Amsterdam, 1. okt. — Avstro-Ogrska je pričela padati narazen in nemški listi ne morejo več prikriti tega fakta. Cesar Karl — kakor nemški Viljem — se obupno trudi, da reši, kar more rešiti, ali vsa znamenja kažejo, da je njegov trud prepozen. Zastopniki narodov so dobili premoč. Avstro-ogrskje delegacije so (Dalje na 3. str. 1. kol.)

Umika se na trideset milj dolgi črti.

POL MILJONA NEMCOV UJE-TIH V ČASU OFENZIVE.

Douai pred padcem, nad sto nadaljnih topov vpljenjenih.

Paris, 11. okt. — Z bojliha poročajo, da pade večja postojanka Douai vsak čas. Angleške čete so vzele Beaumont štiri milje zapadno od Douai. Angleži in Američani so v zadnjih štiriindvajsetih urah vpljenili več kot 100 nadaljnih topov. Le Cateau je bil okupiran večeraj popoldne. Na vsej črti Le Cateau-Hilliers bele Nemci v največjem neredu. Bojna črta se razteza proti severju in danes dolga čez trideset milj. Angleži, Američani in Francozi prodirajo brez ovir in na mnogih krajih brez vsake opozicije od strani sovražnika. Kolikor ni sovražnik izgubil artilerije, jo je umaknil tako da lež proti svoji maji, da sploh ne doseže več sedanje fronte. Sednji teden so zvezalniki vjeli 108,000 Nemcev, tekom ofenzive od 18. julija pa več kakor pol milijona.

London, 11. okt. — Britske čete, ki so večeraj okupirale strategično železniško postojanko Le Cateau, so prekoračile reko Meuse severno od tega mesta in bojevanje se nadaljuje v dotičnem okolišču. Tako javlja danes angleški vojni stan.

Osem milj severozapadno od Cambraia, v okolišču Lensa, so Angleži dosegli St. Vaast in St. Aubert. Ameriške in angleške čete so že prodrele dvajset milj od Cambraia in so še dvajset milj od Valenciennesa blizu belgijske meje. Vaux-Audigny in St. Souplet sta padla; prvi kraj je oddaljen pet milj, drugi pa tri milje južno od LeCateaua.

Vzhodno od Bohaina so ameriške čete naletele na nekaj sovražnega odpora. Bilo je več gnezd strojnih pušk, ki so hotele zadržati zmagovalec, toda "tenki" so hitro pogazali gnezda in čete so šle naprej.

Sovražnik je rasdjal Cambrai.

London, 11. okt. — Večeraj so se pripetile v okupiranem mestu Cambraiu strahovite eksplozije, vsled katerih so se tresla tla več milj naokrog. Eksplozirale so skrite bombe in mine, katere so Nemci nastavili v mestu in jih užgali za določen čas. Eksplozije, ki so trajale skoraj ves dan, so razdajale nešteta poslopja in ulice in mariakatero življenje je bilo tudi izgubljeno. Ko so prikle angleške čete v mesto, je bilo popolnoma prazno, toda brez malega neposkodbodano na zapadnem delu, kamor niso merili angleški topničarji. Mesto je pa bilo oropano do zadnjega kotička. Nemci so pobrali vse od vsakega dobrega kosa pohištva v privatnih stanovanjih do vseh strojev v tovarnah.

Med prodiranjem severno in južnozapadno od Cambraia in St. Quintina so zavezniki čete osvobodile mnogo civilnih prebivalcev, katerih niso Nemci vželi s seboj ali so se pa poskrili. V Serainu so našli Angleži okrog 500 oseb, ki so plahoma prilezle na dan iz kleti in drugih skrivališč. Reveni so bili več kot štiri leta pod nemško strahovladno in njihovo veselje, da so končno svobodni, je bilo nepopisno.

Francozi prodri štiri milje vzhodno od St. Quintina.

Paris, 11. okt. — Po uradnem poročilu so francoske čete večeraj prodrele več kot štiri milje vzhodno od St. Quintina. (Dalje na 3. str. 1. kol.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 za pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.13 za tri mesece.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawndale 4635.

Datum v sklepanju n. pr. (Sept. 30-18) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevnom potekla naročnina. Ponovito jo pravčasno, da se vam ne ustavi list.

ZA PROFITARJI.

Kanadska vlada je izdala na zahtevo delavskega ministra nove odredbe za reguliranje cen v nadi, da obvisi v mreži profitarji, ki so se znali izmuzniti po starih določbah. Določbe se raztezajo tudi na javne obovalnice in restavracije, stanarino in na druge potrebščine, ki jih človek potrebuje za življenje.

Vsak občinski svet ima pravico izvoliti dva člana v odbor, ki ima pravico nadzorovati cene in če je treba tudi uvesti preiskave. Člane tega odbora potrdi delavski minister, in kedar so potrjeni, dobe oblast, da lahko preiščejo vsako življensko potreščino, ki je na prodaj, če ni zanjo določena previsoka cena.

Odbor ima pravico, da določi cene in jih objavi, da tako ljudstvo v občini izve, koliko smejo trgovci računati za življenske potrebščine.

Če odbor odkrije, da trgovec prodaja blago po previsoki ceni, ima pravico, da ga obtoži. Tožbo lahko vloži tudi občinski zastop, fakta se pa predlože delavskemu ministru ali provincijalnemu pravdniku. Odbor ima pravico preiskati, če ni stanarina pretirana. Če bodo vse občine v Kanadi složno nastopile proti profitarjem, bo profitarstvo kmalu odpravljeno.

Odredbe, ki jih je izdala kanadska vlada, dokazujejo, s kakšnimi težkočami se ima boriti vlada, da obvaruje ljudstvo pred nesramnimi oderuhi, ki hočejo vojno izkoristiti v svojo korist. Najbolj nevarni element v vojni tvorijo profitarji, ki z oderuški cenami sejejo nezadovoljnost med ljudstvom. Taki ljudje so brez vesti in zaslužijo največjo in najostrejšo kazen.

KAJZERJEVA "DEMOKRACIJA."

Kajzerju so postala tla prevročna pod nogami in igriral je zadnjo karto, da dokaže svetu, da se je čez noč spremenil iz avtokrata v demokrat.

Neki slovenski pregovor pravi, da h—č v sili muhe je. Z drugimi besedami bi rekli, da je človek v sili pripravljen izvršiti vse, da se le ohrani. Kajzer se sedaj nahaja v takem položaju, da je z jezikom pri volji izreči vse, da ohrani sebi prestol in ostane še nadalje nemški cesar. V srcu je pa kajzer ostal tak, kakeršnega poznamo zadnjih osem in dvajset let. Kajzer je ostal kajzer in pameten človek ne more verjeti, da je nemški avtokrat čez noč postal demokrat in je pri volji prepustiti nemškemu ljudstvu, da vbodoče odloča o svoji usodi.

Kajzer je imenoval badenskega princa Maksimiljana nemškim kancelarjem, kakor je imenoval preje druge grofe in kneze državnim kancelarjem, da so izvrševali njegovo avtokratično voljo. Bila je kajzerjeva in ne ljudska volja, da je princ Maksimiljan postal državni kancelar in zato ga lahko kajzer tudi spodi, kadar mu ne bo treba glumiti pred svetom, da je demokrat.

Ves pruski sistem je avtokratičen in dokler ni odpravljen ta sistem, ni upanja, da Nemčija postane demokratična država.

Če pazno prečitamo in preštudiramo govor princa Maksimiljana, ki ga je govoril v nemškem državnem zboru, se prepričamo, da je apel na svet, da spregleda in spozna, kako "demokratična" je sedaj postala Nemčija. Ta govor je bil pravzaprav dobro preračunjena komedija, vprizorjena z gotovim namenom. Kajzer, pruski junkerji in militaristi so vedeli, da svet ne verjame njih obljubam, ker so v tej vojni pogazili mednarodne pogodbe in dogovore, se norčevali iz tistih, ki verjamejo vanje, in se sklicevali na brutalno silo, češ, da o takih vprašanjih odloča moč močnejšega. Treba je bilo nekaj storiti in izbrali so princa Maksimiljana, ki je bil poznan kot pacifist, da svetu pove, da je Nemčija postala "demokratična" država. Ves

govor princa Maksimiljana je bil prepleten s cveticami in laskal se je delavcem, da bodo odslej tudi imeli zastopstvo v vladi.

In kaj ves ta govor pomeni, kolike vrednosti je za nemško delavstvo? V ministrstvo je prišel "socialist" Scheideman, ki je od izbruha vojne dosledno podpiral nemškega avtokrata — kajzerja in z njim seveda tudi pruski sistem. Poleg je prišlo v ministrstvo še par voditeljev večinskih strank, manjšinski socialisti, to so Liebknechtovci, ki so klicali v vojno ves zavezniški proletarijat proti avtokratični Nemčiji, da razbije pruski avtokratični sistem, niso glasovali za zaupnico novi vladi. Teh sedem manjšinskih socialističnih glasov, oddanih proti sedanji nemški vladi, pove določno, da je avtokratični sistem še ostal v Nemčiji in da je kajzer vprizoril glumo pred vsem svetom, ko je z imenovanjem princa Maksimiljana državnim kancelarjem hotel dokazati svetu, da se je Nemčija "demokratizirala".

Nemško ljudstvo je pod sedanjo vlado ravnotako brezmočno, kot je bilo ob času nemškega državnega kancelarja Bismarcka. Nemško ljudstvo ni moglo preprečiti vojne, ko je Bismarck namenoma ponaredil emsko depešo, da je udaril po Franciji v letu 1870, in ravnotako nima nemško ljudstvo pod sedanjo vlado moči, da prisili nemškega kajzerja, pruske junkerje in militariste, da spolnujejo mednarodne pogodbe in dogovore.

In če hoče kajzer s takimi glumami dokazati svetu, da se je Nemčija demokratizirala, tedaj to dejstvo dokazuje, da je pri kraju z njegovo militaristično silo in da bi si rad z zvijačo ohrani moč, da se lahko kasneje maščuje nad demokratičnimi narodi.

"Demokratiziranje" Nemčije pod kajzerjevim pokroviteljstvom je navadna prevara.

"Španska influenza."

Zadnje čase se je po vzhodnih državah in v krajih osrednjega zapada zelo razširila epidemična bolezen, ki jo imenujejo "španska influenza". V raznih vojaških taboriščih je zahtevala že velike žrtve, pa tudi mestom, v katerih se je razširila, ne prizanaša. V Chicagu je v zadnjih par dnevih umrlo povprečno okoli sto ljudi na dan in epidemija se še vedno razširja. Kaj je "španska influenza"? Ta bolezen je nekakšen "prehlad", ki ga spremljajo zvišana temperatura krvi, bolečine v glavi, na obeh, ušesih in drugih delih telesa. Človek se v takem stanju počuti zelo slabega. V večini slučajih ta bolezen preide tretji ali četrti dan in bolnik potem hitro okrevi. Pri mnogih bolnikih pa se ta bolezen razvije v vnetje pljuč in tudi drugih organov. Mnogim takim kompliciranim slučajim sledi smrt. Ako je to, takimimenošana "španska influenza" popolnoma identična z influencami prejšnjih let, bo treba zdravnikom šele dognati.

Epidemične influence so se pojavljale v Ameriki od leta 1647. Zanimivo je, da je bila prva taka epidemija zanešana v Ameriko iz Valencije v Španiji. Od tistega časa so se pojavljale številne epidemije. Leta 1889 in 1890 se je pričela epidemična influenza razširati nekje v Orijentu, našla je pot v Rusijo in se potem razširjala po vsem svetu. Tri leta pozneje je zopet razsajala in obkral je marljivo obiskovala ameriške domove.

Četudi je sedanja epidemija imenovana "španska influenza", ni nobene podlage za domnevanje, da je to kaka specialna španska bolezen. Nekateri znanstveniki so mnenja, da ima ta bolezen svoje korenine v Orijentu in pri tem povdarjajo dejstvo, da so Nemci poročali, da je bila ta bolezen razširjena na vzhodni (ruski) fronti v poletju in jeseni leta 1917.

Kako se lahko poznajo znaki španske influence?

Zdravniki sedaj še nimajo nobenega zanesljivega načina spoznati znake te bolezni v vsakem slučaju. Pač pa se jih lahko spozna, kjer zbolijo več ljudi skupaj. Navadni prehladi, ki povzročajo nahod in kašelj so v navadi v jesenskem času in proti pomladi pri naglem spreminjanju vremena in temperature, medtem, ko influenza nima nobene letne sezone in v poletnem času ravno tako rada potuje, kakor v jesenskem. V Evropi je razsajala najbolj meseca maja, junija in julija. V slučajih španske influence pridejo simptomi prehlada (vročina, bolečine, oslabele, nahod) nenadoma, ne pa polagoma kakor v navadnih prehladih. In končno, navadni prehladi se ne razširjajo s tako naglico, kakor influenza. V večini slučajev španske influence se prizadeti počutijo bolne nenadoma. Kar hkrati občutijo slabost, bolečine na obeh, v ušesih, glavi in hrbtu. Nekateri bolniki postanejo

vrtoglavi, drugi bruhamo. Večina bolnikov se pritožuje, da jih mrazi in temu sledi zvišanje temperature bolnika od 100 do 104 stopinj. Včasih bije sree počasi. Tistemu, ki dobi znake influence, se pozna bolezen že na pogled. Njegove oči postanejo nekoliko motne z napečimi krvnimi žilicami. Nekaterim se cedi iz nosa. Eni kašljajo. So slučajni, na katerih se ne pozna nobenega znaka prehlajenja; kljub temu se počuti tak bolnik zelo oslabiljenega, kar se mu tudi pozna. To so znaki, ki služijo za podlago zdravnikom za spoznavanje "španske influence". Ako je slučaj kompliciran, tedaj preiščejo bolniku kri, kajti dognali so, da se belca krvna telesa v slučajih španske influence prav malo pomnože nad normalno. Razne ameriške zdravstvene organizacije so ustanovile posebne laboratorije za raziskovanje in študiranje te bolezni. V teh laboratorijih lahko spoznajo vsak slučaj španske influence potom raziskovanja krvi.

Kaj je navaden potek bolezni? Ali je nevarna življenju?

V večini slučajih muči bolnika vročina kake tri do štiri dni in potem se mu obrne na boljše. Kjer bolnik podleže, je navadno postal žrtev kompliciranosti, ki jo ima ta bolezen. Proporcionalno so smrtni slučaji v sedanji epidemiji nizki, toda v nekaterih krajih pa tudi izredno visoki.

Kaj povzroča to bolezen?

Bakteriologi, ki so študirali in preiskovali vzroke epidemičnih influence v prošlosti, so v mnogih slučajih influence našli silno majhne bacile, ki imajo obliko žice, zrezane v kratke koščke. Seveda so tudi ti bacili tako majhni, da so nevidni prostemu očesu. Te bacile je pronašel zdravniški neženjak Pfeiffer, in zdravniški svet pozna sedaj te bacile po njihovem odkritelju "Pfeifferjeve bacile". V drugih navidezno enakih slučajih bolezni so našli "pneumokoke" bacile, ki povzročajo neke vrste pljučno vnetje. Zopet druge služijo influence so povzročili "streptokoki" in raznih drugih vrst bacili z dolgimi latinskimi imeni.

Zdravniški svet je sedaj prepričan, da se ta epidemija razširja od osebe do osebe, brez razlike, kake vrste bacili jo povzročajo. Ljudje, ki imajo to bolezen, z veliko naglico okužujejo z bacili zrak s pljuvanjem, dihanjem, kašljanjem, glasnim govorjenjem, z vsekavajem in na druge podobne načine. Pljunki na obestnem tlaku se posušijo in bacili se s prahom vred dvigajo v zrak. Ravno tako najdemo bacili svojo pot v zrak s smetišč. Kot pri vseh drugih nalezljivih boleznih, tako se tudi pri tej nalezivi bolezni od človeka, ki jo morda sam komaj čuti, drugega bo pa poglala v posteljo ali v smrt.

Kaj vam je storiti, kadar občutite znake te bolezni.

Najvažnejše je, da takoj, ko jo občutite, greste domov v posteljo. Razni zdravniški komisarji apelirajo, da če le mogoče, naj nimate zdravih članov družine ne spi v isti sobi kakor bolnik. Ako bolnik kašlja, tedaj se mu mora preskrbeti pljuvalnik, ki ga je priporočljivo očistiti parkrat na dan. Ako so mu oči solzne, ako mu teče iz nosa, tedaj mu solze kakor tudi nosno tekočino obrišite s čisto cenojo ali papirjem, katero potem sežgite. Absolutna čistost je pri epidemičnih boleznih vedno potrebna, kajti le na ta način se uniči ogromne množine bacilov. Če bolnika muči vročina, tedaj mu dajte piti vode in pokladajte mu mrzle oklade na čelo. Bolnikom dajate le taka zdravila, kakoršna predpiše zdravnik. Nikakor pa ni priporočljivo kupovati raznih patentiranih zdravil, ki so dobre za ozdravljenje stoterih bolezni, ako bi hoteli verjeti opisu in zdravilski moči zdravila, toda navadno le slabšajo stanje bolnikom. Mnoge nalezljive bolezni, kot škrlatica, koke, ospice itd. se ne primejo več tistih bolnikov, ki so bili že enkrat napadeni od kake omenjene bolezni. Tega se ne more reči o španski influenci, ki ponovno napade tudi tiste, ki so že enkrat prestali njene vplive. Snaga in redno življenje je najboljše zdravilo proti takim boleznim. Telo morate držati v krepkem stanju, ako se hočete braniti pred škodljivimi bacili. Le, če bo vaš sistem močnejši kakor pa bacili, ki ga napadajo, boste izšli iz boja kot zmagovalci. Mnoge nalezljive bolezni, kot škrlatica, koke, ospice itd. se ne primejo več tistih bolnikov, ki so bili že enkrat napadeni od kake omenjene bolezni. Tega se ne more reči o španski influenci, ki ponovno napade tudi tiste, ki so že enkrat prestali njene vplive. Snaga in redno življenje je najboljše zdravilo proti takim boleznim. Telo morate držati v krepkem stanju, ako se hočete braniti pred škodljivimi bacili. Le, če bo vaš sistem močnejši kakor pa bacili, ki ga napadajo, boste izšli iz boja kot zmagovalci.

Te le mogoče živite v stanovanju, ki bodo odgovarjala potrebam vaše družine. V natlačeni stanovanjih se boste vi morda vzdržali pred vplivi bolezni, ker ste bili v mladosti morda toliko srečni, da ste živeli v zračnih, prostornih stanovanjih, da se vam je sistem razvil v toliki meri, da sedaj lahko klubujete neprilikom, katerim so izpostavljeni ljudje v temnih, nezračnih in natlačeni stanovanjih. Četudi so stari močni, ostanejo njihovi otroci navadno slabotni, pristopni raznovrstnim boleznim samo zato, ker jim je pri njihovem razvijanju v stanovanjih, kjer so živeli, primanjkovalo zraka. Seveda ni vsakemu delavcu mogoče, posebno v sedanjih časih, ko je v velikih industrijskih mestih splošno pomanjkanje stanovanj, živeti v udobnih stanovanjih. Toda če le mogoče, bi morali ljudje zapuščati navadne stanovanjske luknje in si poiskati boljše prostore.

Mnoge nalezljive bolezni, kot škrlatica, koke, ospice itd. se ne primejo več tistih bolnikov, ki so bili že enkrat napadeni od kake omenjene bolezni. Tega se ne more reči o španski influenci, ki ponovno napade tudi tiste, ki so že enkrat prestali njene vplive. Snaga in redno življenje je najboljše zdravilo proti takim boleznim. Telo morate držati v krepkem stanju, ako se hočete braniti pred škodljivimi bacili. Le, če bo vaš sistem močnejši kakor pa bacili, ki ga napadajo, boste izšli iz boja kot zmagovalci.

Mnoge nalezljive bolezni, kot škrlatica, koke, ospice itd. se ne primejo več tistih bolnikov, ki so bili že enkrat napadeni od kake omenjene bolezni. Tega se ne more reči o španski influenci, ki ponovno napade tudi tiste, ki so že enkrat prestali njene vplive. Snaga in redno življenje je najboljše zdravilo proti takim boleznim. Telo morate držati v krepkem stanju, ako se hočete braniti pred škodljivimi bacili. Le, če bo vaš sistem močnejši kakor pa bacili, ki ga napadajo, boste izšli iz boja kot zmagovalci.

Jejte zmerno in uživajte lahko, tečno hrano. Delajte le toliko, kolikor lahko brez škode prenesejo vaše moči. Vaše telo imejte vedno v čistem stanju. Obleko večkrat menjajte. Tisti, ki so pri takih delih, da se jim tudi spodnja obleka hitro umaže, naj se večkrat preoblečejo, kolikorkrat že zahteva snaga. Ne pozabite večkrat konati vaše telo. Sobje, kjer spite, imejte vedno čiste. Ako le mogoče, prezačite večkrat posteljno opravo. Ne bojte se zraka! Okno v spalni sobi imejte vso noč odprto, kajti to ne bo vašemu zdravju nikdar škodovalo. Potrebno je seveda, da imate dovolj odeje in da dihanje v spanju skozi nos, to je, da imate usta zaprta. To je potrebno za ljudi, ki imajo slaba pljuca. Kdor je trdnega sistema, ta lahko diha tudi skozi usta v spanju. Kdor je navajen dihati v spanju skozi usta, se najložeje odvadi, ako si preveže okoli ust čisto ruto predno zaspi. Nekaj časa se mu bo to zdelo jako neugodno, toda v nekaj dneh se bo privadil in se tudi navadil imeti v spanju usta zaprta. Bacili imajo v človeški organizem hiter dostop pri dihanju skozi usta, toda mnogo počasnejšega pri dihanju skozi nos. Mnogi ljudje se silno boje zraka. V spalni sobi zvečer skrbno zapro dohode svežega zraka, naj si bodo že okna ali druge odprtine, z motivacijo, "da se kdo ne prehladi". Najbolj zdravi so tisti ljudje, ki so največ na zraku. Taki ljudje se tudi uspešno upirajo boleznim. Zrak, čistost, zmeren počitek in tečna hrana so najboljše zdravila in tudi mnogokrat najcenejša. Ljudje, ki hranijo pri hrani, morajo potem dati par stotakov ali pa še več v slučajih dolgotrajnih boleznih zdravniku in za zdravila, ki bi jih prej lahko porabili za boljše življenje. Seveda je v tem slučaju, če je imela družina tolikšne dohodka, da jih je lahko dala na stran.

Varujte se z ljudmi natlačeni prostorov, kot uličnih vozov električne železnice, kjer ob jutrnih ljudje pokašljujejo in kihajo vse križem in s tem razširjajo bacile, ki jih vdihavajo drugi. V vozu po ulični železnice bodite v takem slučaju obrnjeni tako, da ne boste vdihavali zraka, ki ga izdihavajo proti vam obrnjeni ljudje.

Kot je potrebno zračenje prostorov in snaga doma, tako je potrebno tudi v krajih, kjer ste vposeljeni. Pomagajte družbam ali kjer koli ste že vposeljeni ohraniti delavnice v čistem, zračnem stanju.

Kadar obolite vi, ali kdo članov vaše družine, se ne razburjajte. Bolnika negujte premišljeno in z zdravniško pomočjo ter če se boste ravnali po gori omenjenih navodilih, so v večini slučajih izključene smrtne nevarnosti.

Dosedanja zdravniška poročila pripovedujejo, da se je španska influenza najbolj razširila v krajih, kjer žive ljudje gosto skupaj, kot na primer v vojaških taboriščih in po stanovanjskih delih velikih industrijskih mest, kjer so ljudje gosto naseljeni. V interesu vaše mladine je, da

Se le mogoče živite v stanovanju, ki bodo odgovarjala potrebam vaše družine. V natlačeni stanovanjih se boste vi morda vzdržali pred vplivi bolezni, ker ste bili v mladosti morda toliko srečni, da ste živeli v zračnih, prostornih stanovanjih, da se vam je sistem razvil v toliki meri, da sedaj lahko klubujete neprilikom, katerim so izpostavljeni ljudje v temnih, nezračnih in natlačeni stanovanjih. Četudi so stari močni, ostanejo njihovi otroci navadno slabotni, pristopni raznovrstnim boleznim samo zato, ker jim je pri njihovem razvijanju v stanovanjih, kjer so živeli, primanjkovalo zraka. Seveda ni vsakemu delavcu mogoče, posebno v sedanjih časih, ko je v velikih industrijskih mestih splošno pomanjkanje stanovanj, živeti v udobnih stanovanjih. Toda če le mogoče, bi morali ljudje zapuščati navadne stanovanjske luknje in si poiskati boljše prostore.

SLOVENCI, HRVATJE IN SRBI!

Četrto posojilo svobode je bilo razpisano ravno v pravem trenutku. Na eni strani vidimo, da naši močni zavezniki na zapadni fronti gredo od zmage do zmage, uničujoči nemški militarizem, na drugi strani pa naši bratje na Balkanu, podprti od sinov plemenite Francije in drugih zvestih zaveznikov, praznujejo zopet zmage.

Če pregledamo vso vojno situacijo, v kateri naši bratje na srbski fronti igrajo važno vlogo, se je ideja svobode in združenja pričela realizirati.

Teh velikih zgodovinskih dogodkov so deležni možje našega plemena, katerim ste poslali pomoč vaših bratov.

Vi, ki ste ostali tukaj, imate sedaj priliko, da nedirektno sodelujete za realiziranje narodne svobode in združenja. Vaše sodelovanje pri sodelovanju nove svobodne materinske dežele našega ljudstva s tremi imeni, bo veliko v proporciji do zvestobe in lojalnosti, ki jo izkažete. tej veliki in svobodni deželi, ki je vam druga očetnjava. Plemeniti in idealni vzroki, radi katerih je ta dežela vstopila v svetovni boj, so vam znani. Njeni vodilni državljani in največji varuh vsake svobode, predsednik Wilson, je to jasno izjavil. Vse, kar je ta dežela do sedaj izvršila, kar sedaj izvršuje, lahko vas prepriča, da je vstopila v svetovni boj, da uniči za vselej vladno brutalne sile, da varuje slabotne in take, ki si ne morejo pomagati, da osvobodijo naše brate, ki so toletja prenašali mučenštva, za svobodo katerih je Srbiija živela sama sebe.

S podpisovanjem četrtega posojila svobode boste najboljše dokazali svojo zvestobo in lojalnost svoji novi domovini, veliki varuhinji našega narodnega življenja. Vsakdo naj stori, kar more izvršiti. Čim več de vsak človek v proporciji s svojimi sredstvi za četrto posojilo svobode, tembolj pokaže svojo lojalnost napram tej deželi in toliko večji je njegov delež v tej vojni za svobodo in človečanstvo.

Denar, podpiran za posojilo svobode, ne služi le osvoboditvi podjarmljenih narodov, ampak je tudi sigurno in dobro naložen. Neizmerno bogastvo te dežele je najboljši porok za to besede. V tem oziru ne more nobena dežela na svetu dati boljšega poročila kot Združene države. Poleg tega, kar storimo za svobodo, se moramo spominjati vseh materijalnih koristi, ki so združene s podpisovanjem četrtega posojila svobode.

G. Simić, srbski poslanik.

DELAJSKO MESTO BO ZGRAJENO NA OTOKU.

Pittsburgh, Pa. — Brzovavka iz Philadelphije pripoveduje, da je dobila neka arhitektka trdka od vlade naročilo, da izdela načrte za mesto na Neville Islandu s 15,000 poslopji, v katerih bodo prebivali delavci, ki bodo delali v veliki tovarni za topove.

Na otoku bodo nastanjeni delavci in tudi opretni department. V tovarni bo delalo od 20,000 do 25,000 delavcev. Tovarna s potrebnimi poslopji bo stala \$50,000,000.

Zgrajeno bo novo mesto, ki bo štel od 50,000 prebivalcev. Graditi prične takaj in mnogo hiš bo dograjenih še pred poletjem.

Podpišite posojilo svobode.

Iz življenja Tomaža Križaja

Povest. Spisal Josip Hrastar.

(Nadaljevanje.)

"Kaj se je neki zgodilo, prijatelj?"

Strel je naglo odprl vrata ter ni odgovoril ničesar. Stopil je naprej k otrokom, vzal najmlajšega v naročje ter ga odnesel v sobo. Za njem so odhajali drugi.

Križaj se je ozrl po kuhinji. Tedaj je zagledal za ognjiščem na tleh Strelovo. Krčevito so ji bili stianjene pesti in zvite, skoro zveržene so bile roke. Okoli ustn so tlačale bele goste pene, a na čelu prav pod lasmi je črnel velik krvav madež. Pri padcu se je gotovo udarila ob železni rob ognjišča.

Križaj je obstal, kakor bi bilo treščilo poleg njega. Takoj je vedel, kaj se je zgodilo. Nepopisna bol mu je prešinila dušo, v tem hipu mu je bila jasna vsa velika nesreča prijateljeva. Šele sedaj je izvedel, da napada njegovo ženo najgroznejša izmed bolezni, božjast.

Strel se je naglo vrnil ter dejal:

"Prosim te, stopi nekoliko časa v sobo k otrokom, da se tam ne pripeti kaj zlega, jaz ta čas opravi tukaj vse sam." Križaj je molče odšel. Tolažil je otroke kakor je vedel in znal in posrečilo se mu je nazadnje, da jih je popolnoma pomiril. Med tem so pa bile vendar vse misli njegove osredotočene samo pri prijatelju, ki je opravljal v kuhinji tako žalosten posel. Sedaj si je bil na čistem glade izpremembe Strelovega značaja, glede njegovega pesimizma, ki ga je tako neljubo presenetil že ob prvem srečanju po dolgem času. In klonila mu je glava za trenotek doli na prsi in zabeležilo ga je po vsem životu.

Iz kuhinje je bil slišati polglasen šum, stopinje Strelove so rezko odmevale v tej tišini, ki je sicer vladala po vsem prostranem poslopju. Slišalo se je prelivanje vode, izžemanje rut, a nazadnje po dolgem času dolg, olajšujoč zdihljaj, kakor bi se bil odprl iz zemlje nov studenee ter pozivil mrtvo okolico.

Skoro nato so se odprla kuhinjska vrata in vrata v sobo. Podprta ob Strelovo desnico je vstopila Strelova ter šla proti postelji. Bila je bleda kakor vosek in čelo je imela obvezano s črno ruto. Ko je stopala mimo Križaja, se je izkušala namahati, toda ustnice so ostale trde, samo strelje so se komaj vidno. Strelov obraz je bil miren, oko pod visokim čelom je gledalo srepro predse. Nekoliko sklonjena je bila njegova glava na desno proti ženini, kakor bi bila na tisto stran težja.

"Hvala ti, prijatelj," je dejal Križaju, ko je šel mimo njega. "Želim ti lahko noč!"

Križaj je odzdravil ter odšel natihno v svojo sobo. Nekoliko časa je še hodil po sobi gorindol s sklenjenimi rokami na hrbtu in s sklonjeno glavo. Nato se je razpravil, legel v posteljo ter ugasnil luč. Rad bi bil zaspal, toda spanec ni hotel na njegove oči. Obrnil se je v steno, da bi ne videl svetle noči, ki je navzile zastonj pri oknu silila v sobo s svojo mesečino ter srebriča okvire pri ogledalu in podobah, visečih na stenah. Ali tudi to ni pomagalo, preveč so ga bili razburili nočnjini dogodki. Vstal je, ogledal površnik ter hodil zopet nekoliko časa po sobi iz kota v kot. Potem je stopil k oknu, odgnal zastor ter se zagledal doli na opustošeni vrt in tja čez v zamrli hrib. Glava mu je bila vroča, žile na seneli so utripale, da jih je čutil. Naslonil je čelo na hladno šipo in za hipce zatislil oči. Ko jih je zopet odprl, je videl, kako se je pod njim na vrtu zazibala senca. Nekdo je stopal po poti proti kocu vrta, kjer so bila vrata na pot, ki je vodila v hrib. Pri vratih je nekoliko postal, ozrl se kvilku proti oknu ter se za trenotek zagledal gori. Nato je privzdignil klobuk ter z roko potegnil preko čela. Sklonil se je, potegnil iz žepa ključ in odprl vrata. Dolgo že niso bila odprta, zakaj zakrpalala so, da je Tomaž razločno čul njih hreščeci glas. Na vratih se je poznal izprehajalec še enkrat obrnil ter pogledal v okna. Hkratu se je izgnila tudi njegova desna, zakrillila v zraku pred obrazom in takoj upadla. Izginila je takoj nato njegova senca za vrtnim zidom. Vrata so ostala odprta.

Križaj je spoznal Strela, prepričan je bil, da se ne moti. Toda kdaj in kako je šel doli, da ni on slišal ničesar? Kdaj so se odprla vrata od sobe, kdaj od predsobe, kdaj spodnja težka vežna vrata, ki so se odpirala in zapirala vedno le šumno in hreščaje? Strel je moral stopati oprezno in tiho kakor mačka, plaziti se je moral ob stenah in zidovih ter premisliti vsako stopinjo. Zakaj to? Čemu to skrivanje in tihotapanje? Kakšen namen mora imeti, da je zabrisal za seboj vsako sled?

Grozna misel je šinila Križaju v glavo. Hipoma mu je stopila sleherna beseda v spomin, kolikor jih je kdaj govoril Strel v svojem obupju. "Še vedno leži nad menoj, kakor je ležalo v prejšnjih dneh", je dejal tistikrat ob prvem srečanju.

In sedaj, danes, je gotovo leglo nadenj s podvojenjo, potrojeno močjo, in njegove sile so omagale, njegova trdna volja se je strla in zrušila, je pripomnil Križaj ter se je začel naglo oblačiti. Hitel je, kolikor je mogel, a še pikdar se mu ni videlo, da bi se toliko časa oblačil, kakor sedaj. Trenutki, ki jih je potreboval pri tem delu, so se mu zdeli večni, dasi mu ni prišlo niti na misel, da bi si bil zapel vse gumble, da bi si nateknil ovratnik. Napol oblačen je ogledal površnik ter hitel navzdol. Ko je prišel do vrtnih vrat, ki je za njimi izginil Strel, je tudi on postal in vprl svoje oko tja gori na pot.

Mesec je svetil jasno in svetlo, na vsem obzorju ni bilo njamanjšega oblačka. Gori na poti je stal Strel nepremično in trdo, s hrbtom obrnjen proti Križaju. Klobuk je držal v roki, burja ga je majala semtertja. Naenkrat se je sklonil ter sedel na kamen, ki se je belil v mesečini še oddaleč. Klobuk je položil zraven sebe in glavo si je podprl v roke ter se sključil prav doli do kolen. Križaj ni pomišljal dolgo. Stopil je nekoliko

na desno od poti, kjer je rastle mlado krivenčasto hrastovje ter v tej seneli natihoma stopal navzgor, da se je srečno prilapil Strelu za hrbet. Ta ga ni zazabil. Bogve kako težke, kako razbeljene so bile njegove misli!

Skoro četrtr ure je slonel Strel popolnoma nepremično, kakor bi bil mrtev. Burja se je igrala z njegovimi lasmi in z njegovo obleko, a on ni čutil ničesar. Naenkrat se je pa sklonil kvilku, njegova roka je segla v žep, in v mesečini se je zasvetila jeklena cev samokresova. Roka se je dvignila kvilku.

Toda takoj je upadel, pred njim je stal Križaj, kakor bi bil zrasel iz tal.

"Stoj, prijatelj!" je dejal resno. "Ali so ti pomrli že otroci?"

Ljubeeče, kakor mati svojemu otroku, mu je položil roko na ramo ter nadaljeval:

"Bolani si, dragec, pojdi z menoj, spremim te domov!"

Strel ni odgovoril ničesar, samokres mu je padel iz roke. Kakor mrtev se je zgrudil na kamen ter ga objel s svojimi rokami. Streslo se je njegovo telo, glasen jok je silil iz njegovih prsi.

Križaj je stal nemo ob strani. Uvidel je, da mu stori največjo dobroto, ako ga sedaj pusti na miru toliko časa, da se umiri.

Jok je polagoma ponehal, nastala je tišina. Tedaj je pa Križaj pristopil in ga prijel pod pazduho. Strel se je sklonil, pogledal prijatelja z dolgim pogledom ter stopal z njim tiho navzdol po poti.

Nihče v šolskem poslopju ni zazabil njiju odhoda niti prihoda. Ločila sta se na pragu brez besede.

II.

Dolgo že ni bilo tako puste in dolgočasne nedelje, kakor je bila ona, ki je nastopila po opisanih dogodkih. Že v soboto popoldne se je bilo nebo prepreglo s temnimi, nizko visečimi oblaki, ki so zastrli naokoli vrhunce gora in hribov, da so bili videti kakor velikanke raztrgane zavese. Od juga je zapihal vlažnohladen veter in proti večeru je začel naletati droben, kakor šivanke oster dež. Po noči pa se je jug pomešal z burjo in med dežjem so se gnetle bele snežinke. Plesalo in lovilo se je po zraku venomer in v velikanskem kolobarju, škripalo in zibalo se je drevje, vpočbalo grmovje. Po cestah in potih se je začelo kopičiti umazanobelkasto blato, izpod koles prihajajočih in odhajajočih vozov je brizgalo in škropilo blato na tlak in celo do zidov brinjanskih hiš. Brinjani so počepali po gorkih sobah in po zakurjenih pivnicah, nobenemu ni prišlo na misel, da bi bil šel kam na izprehod. Čez dolgo časa je bila ta nedelja prva, da ni imel oče Polaj v svoji gostilni nobenega izmed navadnih brinjanskih gostov.

Križaj je po obedu legel v sobi na divan. Bil je danes zelo blede in zamišljen, njegov obraz je bil celo zabuhel. Pod očmi so se krožili veliki črni nagubani kolobarji, njegovi lasje so bili zmehčani in zanemarjeni. Spal je prošlo noč zelo slabo in mušile so ga težke, moreče sanje. Zjutraj je vstaj, z vročo bolno glavo, tresle so se mu rake in pred očmi se mu je včasih stemnilo. Sedaj je hotel nekoliko odpočiti. Zamišljal je, toda že čez nekoliko hipov je zopet odprl oči, ni se mu hotelo spati. Vzel je v roke knjigo, ki je ležala na mizi, odprl jo ter se zagledal vanjo. Obrnil je nekoliko listov, a tudi čitati se mu ni hotelo. Položil je knjigo zopet na mizo ter vstal. Nemirno je začel hoditi po sobi gori in doli. Težki so bili njegovi koraki, kakor bi bili ponoči izgubili vse svojo prejšnjo prožnost.

Tedaj je vstopil Strel.

"Slabe volje si, Tomaž," je dejal. "Tvoji koraki te izdajajo."

"Res, prijatelj, že dolgo ne tako."

"Ali naj ti delam družino? Saj menda ne misliš iti nikamor v tako pasjem vremenu!"

Križaj se je ustavil in nekoliko pomlisl.

"Dobro misel si mi vdahnil," je dejal čez nekoliko hipov.

"Zakaj bi ne šel kam? V lepem vremenu gre lahko vsak, zakaj bi ne šel jaz v takšnem?"

In res je takoj oblekel suknjo in vzela klobuk.

"Greš z menoj?"

Strel je odkimal.

"Bom rajši popravljal nalogo, pripraven dan je za to."

"Pa zdrav!"

Ko je Križaj stopil na cesto, je potisnil klobuk nazaj, da bi ga ne odnesel veter in si je privihal ovratnik pri suknji čez ušesa. Roke je vtaknil v žep in krenil je po cesti naravnost iz trga. Nalotalo ni več tako hudo, semtertja se je celo pretregal oblak, da je zasvetila skosen modra krpica in razvešvelila oko. A sapa je bila neprijetna in še neprijetnejše opozilo blato pod nogami. Kmalu so bile umazane njegove hlače in okropljena njegova suknja. Toda Tomaž je hitel dalje in se ni zmenil za te nepravilike. Njegova notranjščina je pač odgovarjala zunanjim pojavom in zato so mu bili simpatični.

Na križišču cest je postal nekoliko hipov, a takoj nato krenil po poti na levo. Tu je bilo blato, še večje in gostejše, da se je vdiral na nekaterih mestih do gležnjev, a Tomaž je vendar stopal dalje in je kmalu stal na vrhu nad Majdetovim milnom. Tu se je ustavil in šele sedaj je zapazil, da se čedi pot raz njegovo čelo in da se poti po ostalem telesu. Odkril se je in si z robcem obrisal čelo ter stal tako nekoliko časa. Prijatec mu je bilo, ko je hladna sapa hladila njegovo čelo, ko se je počasi ohlajalo tudi ostalo telo. Toda hipoma ga je pretresel mraz, stresel se je in zašklopotali so mu sobje. Naglo se je pokrnil, zavil tesneje suknjo na prsih in stopal doli proti milnu.

"Za božjo voljo, ali v takšnem vremenu ste se upali vni?" je dejala Marica, ko jo je pozdravil.

Sedela je sama v kuhinji pri oknu in čitala Krsnikov "Testament".

(Nadaljevanje.)

Čiščenje in precejanje vina.

(Nadaljevanje.)

Ribji klij, (vinovina ali belugovina)

je mehur velikih rib (vize, beluge, jesetre), živečih v ruskih vodah (Volgi, Dnjepru itd.). Najboljši ribji klij prihaja iz Astrahana pod imenom tvrde Salinsky. Fin ribji klij se dobiva v tenkih, čistih, presojnih žilastih ploščah, ki v solnjenih žarkih spreminjajo barvo (mavrici podobno) ali, kakor pravimo, opaljujejo.

Dober ribji klij mora biti čist in brez duha. Spravlja se na suhem kakor želatina.

Na 100 l vina jemljejo navadno 3 do 5 g. kvečjemu 6 g. kcleja.

Ribji klij se odtehta, potem se ploščice na gladkem kamnu s kladivom tako dobro potolčejo, da postanejo čisto bele in se s tem v njih nahajajoča se vlakna (nitke) pretrgajo. Potem se ploščice zrežejo ali pa razpuliyo na drobne kosčke in se denejo v kako snažno najbolje stekleno posodo, kjer se polijejo z mrzlo vodo.

Čez 24-48 ur se voda odlije in sedaj že mehka tvarina se polije z bolj kislim in ne trpkim vinom.

Kdor nima zadosti kislega vina, mu lahko nekaj stolčne vinske kisline dodane (1-2 g na l, kdor ima pa le trpko (zagatno) vino, ta naj vzame za topljenje kcleja namesto vina rajši malo vode, ki ji je dodal polovico toliko vinske kisline, kolikor je vzel kcleja.

Vina se nalije na ribji klij spočetka le malo, pozneje, ko se tvarina napne, se premeša in se zopet nekaj vina dolije.

To s tekom 48 ur večkrat zgodi, tako da pride končno na vsakih 1 g kcleja do 1 l vina. V tem času se klij močno napne in jako naraste ter je gost kakor jajčji beljak. Paziti je le, da je vedno na hladnem, ker se na gorkem zrdeči in potem ne učinkuje.

Nato se vzame srednje gosto, močno (domače) platno in se na njem raztopljeni ribji klij precedi, da se iz njega odstrani vlakna (nitke), ki bi sicer v vinu plavala.

Ko se je to zgodilo, čistimo vino na enak način kakor z želatino.

Ker ribji klij potrebuje jako malo česrovine, da se z njo strdi in da z njo napravi usedlino, navadno ni treba vinu česrovine dodati.

Le v slučaju, da je bilo vino že enkrat čiščeno, ali da je sicer jako revno česrovine, ali pa da se je treba nekaj (približno polovico toliko kakor kcleja) česrovine dodati dva do tri dni pred čiščenjem.

Ribji klij je jako fino čistilo. Ker vinu, izvzemši nekaj malega česrovine, nič ne vzame, zlasti ne barve, ne duha, se rabi navadno pri finih buteljskih vinih.

Ker je čistilo zelo lahko, v kosničih, se mora zlasti pri nastavljanju soda zelo paziti, da se ne premeša.

Ribji klij se dobiva v trgovinah tudi že stopljen.

Jajčji beljak

je dobro čistilo zlasti za rdeča in črna vina, ker jim ne jemlje veliko barve. Čistilo iz njega se tako pripravi.

Kolikor mogoče popolnoma sveža jajca (dve, kvečjemu tri na 1 l vina), se ubijejo in se pazno loči beljak od rumenjaka, ker rumenjak ne sme priti v vino.

Nato se čisti beljak preceedi skozi čisto platno in se mu dodane nekoliko vode.

S tem je beljak pripravljen za čiščenje, nakar se v škafo enako pripravi (primeša) in se z njim ravno tako čisti kakor z želatino.

Opomniti je, da se v trgovinah pod raznimi imeni dobiva tudi sušen beljak; vendar pa je boljše in ceneje rabiti svež beljak.

Mleko in sirina (kazein)

sta jako močni čistila.

Ker se v mleku nahaja in pri čiščenju učinkuje poleg neznatne množice beljakoven (albumina) zlasti sirina (kazein), je čiščenje s obema približno enakega učinka, s tem razločkom, da je čiščenje s sirino bolj fino kajti z mlekom se spravi v vino poleg sirine tudi nekaj drugih, tujih snovi in bakterij, ki v njem ostanejo. Iz tega vzroka se rabi mleko le izredno za čistilo. Mleko zelo rado jemlje vinu barvo, zlasti bolnemu vinu, ki je porjavelo. Enako mo-

čno odteguje vinu tudi tuj duš ali tuj okus. Zato se lahko navadno rabi le pri takih obolenih vinih, kjer druga čistila ne učinkujejo zadostno.

Kdor hoče z mlekom čistiti, mora gledati nato, da vzame popolnoma sveže in dobro posneto mleko, ki je posneto s posnemalnikom. Na 1 hl se vzame navadno 2 (dve desetini) do 1.5 (1½) l mleka. Koliko je treba vzeti, pokaže poskušnja v malem, ki jo je treba prej napraviti. Čiščenje se vrši na enak način kakor pri želatini.

Kemijsko čista sirina se dobiva v trgovini v obliki čiste, lahkega belega prahu brez duha in okusa. V čisti, mrzli vodi se raztopi polagoma v kalno, mlečnato tekočino. Na 1 hl vina se vzame navadno 10 do 40 g sirine, kar se enako kakor pri mleku določi s poskušnjo v malem.

Odtehtani prah se raztopi v 10 kratni (po teži, 1 kg. — 1 l vode) množini vode in se nato rabi enako kakor želatina. Sirina učinkuje enako kakor mleko, torej zlasti močno obvaruje bolna vina. Zdravim rdečim in črnim vinom pa jemlje še manj barve kakor beljak, vsled česar jo rabiyo zlasti za čiščenje svetlordečih vin.

Azbest.

Azbest se za precejanje rabi le enkrat, in vsled tega odpade tudi vsako njegovo snaženje in spravljanje.

Dober azbest vino kristalno lepo očisti, pri tem mu pa ne vzame nič okusa in nič duha, če rabimo zaprti cedilo, se vino pri tem tudi čisto nič ne utruje, tako da je to čistilo skoraj idealne vrednosti.

Azbestna cedila so različno velika in različne sestave. Za mlada vina zadostujejo odprta cedila, za stara vina ali pa za vina, ki nečemo, da bi izgubila kaj ogljikove kisline in da bi postala vsaj za prvi čas bolj plehka, je veliko bolje rabiti zaprta cedila, zlasti taka, ki delajo s pritiskom, torej hitreje kakor navadna.

Najmanjše cedilo, ki se rabi navadno le za poskusno precejanje vina, da se dožene, kako se da vino precejati in ali obdrži po preceditvi svojo čistost, je poskusno cedilo.

Za precejanje manjših množin vina v kleti, zlasti za kalne ostanke, zadostuje valjasto cedilo. Če se mu pridela samodelujoča dovodnica, preceja samo, ker mu vino doteka iz višje ležeče posode.

Tako cedilo se dobiva v raznih velikostih, dela pa le z onim pritiskom, ki ga povzroča vino v cedilu.

Precejanje z azbestnimi cedili se spelje takole:

Od tvornice določena množina azbestne vlnice se odtehta in se pomeša v kakem škafo v določeno množino kalnega, za preceditev namenjenega vina. Azbest se mora z vinom temeljito premešati, enako kakor čistilo pri čiščenju vina. Za velika cedila se dobe posebne mešalne priprave, za manjša zadostuje metlica. Medtem se vse cedilo napolni s kalnim vinom. Ko smo vino z azbestom v škafo dobro premešali, ga vlivamo polagoma v cedilo in pri tem odpremo odvajalno cev cedila, tako da kalno vino iz njega v enaki meri lahko odteka. Pri malih cedilih se dobiva vino s škafo, pri velikih se v cedilo pumpa. Odketajoče kalno vino se vliwa ali pumpa zopet nazaj v cedilo. To se dela toliko časa, da je ves v vino pomešani azbest obvisel na cedilovih sitih in jih je toliko zagostil, da ne prepustijo več kcleja. Ko se je to zgodilo, priteče pri odvajalni cevi cedila čisto vino, in precejanje je vpeljano. S prelivanjem se potem preneha in se čisto vino napelje v snažen, prej pripravljeno sod, v cedilo se pa dotaka vedno toliko kalnega vina, kolikor pri odtoku iz cedila čistega odteka.

To se pri odprtih, zlasti malih cedilih godi z dolivanjem ali pa, če leži posoda s kalnim vinom višje, z dovoljalno pripravo, pri zaprtih cedilih, ki delajo vselej s pritiskom, se pa vino pumpa v cedilo, oziroma doteka vanj iz višje ležečega sode. V zadnjem slučaju deluje cedilo s pritiskom teže vina v sodu, v prvem s pritiskom sesalke.

Kadar vina zmanjka, se pumpa pri zaprtih cedilih zrak v cedilo ki potisne vino vun skoraj da zadnjih par litrov.

Če precejamo več vina, je treba azbest večkrat premeniti. Kolikokrat, to je odvisno od kalnosti vina in nam pove cedilo sa-

mo, kdaj je treba azbest premeniti. Kadar se namreč azbest s kalcem vina že toliko zamaže, da ne pripušča tič ali le malo vina skozi, kadar torej čisto vino že zelo počasi odteka, premenimo azbest, to se pravi, kalno vino izpustimo, mrežo osnažimo in precejanje vpeljemo iznova s svežim azbestom, kar gre tudi pri velikih cedilih zelo hitro.

(Dalje prihodnj.)

ZADNJE VESTI.

SEISMOGRAF NAZANANIL MO ČAN POTRES.

Washington, D. C., 11. okt. Danes zjutraj ob 10:30 je seismograf zaznamoval izredno močan potres. Ev. Francis A. Tondori opasovalec, je dejal, da aparat ni zaznamoval natančno potresnega mesta, toda potres je bil zapadno od Washingtona.

KOLERA V BERLINU.

Basel, 11. okt. — Brzojavka iz Berlina naznanja, da se kolera v mestu širi kljub vsem obrambnim korakom, ki so jih podvzele oblasti proti njej. Dns 8. oktobra je obbolelo osem oseb, enajst pa umrlo.

14 SOVRAZNIH LETAL IN TRI JE ZRAKOPLOVI ZBITI NA TLA.

Washington, D. C., 11. oktobra. Ameriški letalci, ki so operirali z britanskimi silami od 25. avgusta do 8. oktobra, so zbiti na tla 14 sovražnih letal in tri zrakoplove. Tako poroča vojni department.

Naročniki! Pozor!

Poštni zakon zahteva, da je vaša naročnina plačana v naprej. Znamenje (Oktober 15-18) pomeni, da vam naročnina poteče na ta dan. Ponovite jo pravočasno, da se vam lista ne vstavi. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljena, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, pišite nam dopisnico stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri njih lahko plačate naročnino.

Z novim letom bo naročnina povišana in sicer iz \$3.00 na \$4.00. Sedaj je še čas, da se naročite po stari ceni. Na delo!

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov: UPRAVIŠTVO 'PROSVETA', 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

POTREBUJEMO

Rudarje za delo pri dobro znanem rudniku. Dovolj premoaga še za nadaljnih 20 let. Nobenih delavskih neredov od kar je rudnik v obratu. Tu je 9 čevljev čistega premoga. Plačamo od voza. Rabijo se električne svetilke. Šole in cerkve. Naš rudnik se nahaja na polovini poti med Uniontown, Pa in Brownsville, Pa. Ulice so tlakirane. Poulična železnica vozi in najbližje mesto do rudnika je Fairbanks, Pa. Rudnik je poznan pod imenom "Searight." Pišite nam za pojasnila katere odgovarjamo v vašem materinem jeziku. Pisma naslovite na:

TAYLOR COAL & COKE COMPANY, UNIONTOWN, PA.

Krojača

na Ely in okolici se priporoča za krojaško delo nove obleke, zimske suknje, čistenje, krpanje, likanje, barvanje, moške, ženske in otroške obleke. Svo v zvezi z najboljšim Dry Cleaning in Dye House družbo. Naša delavnica je v bivšem poštnem uradu.

JOE KOMATAR, and JOHN TERAN Company, ELY, MINN.